

نگہدار - متوجہ باشی کہ نیفتند - چغہ را تہ کرده بہ قابخونہ
 بہ بند - ستارہ کارواں کش بر آمد - قاطرچی ہا بر خیزید -
 بار ہا را بار کنید - ساربان را بگو شترمانے خود را
 پیش بیاورد ۛ

خانہ دوست رفتن و ملاقات دست ندادن

در خانہ کسے ہست - در خانہ کسے تشریف نداد و حضرات
 کجا ہستند - کے مراجعت مے کنند - خبردار بہ کجا رفتند؟
 خانہ آقا میرزا بزرگ رفتہ اند - ضیافت بود - دروں
 رفتہ اند - در حرم سرا ہستند - بندہ خبر مے کنم - شما
 بفرمائید - حالا مے آئند - اینک مے رسند - الان مے آئند -
 عجب معاملہ ایست - امروز ہر جا کہ مے روم ہمیں
 معاملہ پیش مے آید - خانہ آقا جعفر رفتم - در را مے بنیم
 بستہ است - دق الباب کردم - در را کو بیدم - کسے
 جواب نداو - صدا کردم جوابے نیافتم - ناچار برگشتم -
 چرا بیرون استاؤید - در خانہ تشریف بیاورید - اگر
 باشد قدرے آب سرد براسے خوردن بیاورید - ہر جامہ
 شما گردنشتہ است - غبار در لباس نشنہ است - ہنکانید -
 شما ہم در دعوت وعدہ داشتید - شما ہم بدعوت بودید - چرا

تشریف نہ برودید۔ کار ضروری داشتیم۔ عذر آوردیم۔ خیر
 حالا کہ مے روم شما خدمت جناب آقا سلام برسانید و
 بگوئید کہ فلانی بخدمت رسیدہ ہو۔ شما تشریف نہ داشتید۔
 ناچار برگشت۔ یک ساعت توقف فرمائید۔ مے آئند۔
 خیر کار دارم۔ مے روم۔ باز مے آیم ۛ

صحبت در عیادت بیمار و متعلقات امرض

کلاً فرقان علیل است۔ چه علت دارد۔ چه ناخوشی
 دارد۔ چه بیماری دارد۔ تب مے کند۔ گرم است یا لرز۔
 ہر دو۔ عرق مے کند؟ بلے کم کم۔ شکش فعل مے کند؟
 خیر۔ تب مدامی است یا نوبت؟ تب لازم است یا
 گاہے مفارقت ہم میکند؟ تب شکستہ است۔ بسیار
 ناتواں شدہ۔ سرشہ ہم دارد۔ فردا انشاء اللہ بندہ ہم
 برائے عیادتش مے روم۔ مشکل اینست کہ مرضش
 مزمن شدہ۔ تمام شب بیدار میماند۔ یک ساعت آرام
 نمی گیرد۔ آقا مزاج شما چه طور است؟ اسکے آقا
 چه مے پرسید۔ خیر ہم نہ گرفتید۔ چند روز است کہ
 ناخوش ہستم۔ خدا شفا بدہد۔ خدا رحم کند۔ جناب کلاً
 بندہ دیروز خیر یافتیم۔ خیر۔ خدا شما را سلامت

داشته باشد کہ مہربانی فرمویید۔ چہ گویم صاحب تمام شب
 زاری و بیداری و داد و فریاد مے کنم۔ ہیچکس بہ فریاد م
 نے رسد۔ حالاً بندہ مہمان چند روزے بہت۔ دعا کنیہ
 خدا خود مشکل را آسان مے کند۔ چہ مے گوئید آقا حکیم
 مطلق شما را شفا مے عاجل کراست بفرماید۔ دل بہ
 نہ کنیہ۔ انشاء اللہ بہ بزودی شفا مے یابید۔ صاحب
 از مرگ نے ترسم۔ مگر درد بے آرامی را متحمل نے شوم۔
 فضل خدا شامل حال خواہ شد۔ انشاء اللہ شفا مے یابید۔
 جناب آغا شما ہم برائے عیادت رفتید؟ بے امروز
 رفتم۔ دیدمش۔ ناتوانیش از حد گذشتہ۔ دو قدم راہ
 میروند نفس برہم میخورد۔ نفس تنگی مے کند۔
 مشکل اینست کہ پرستار ندارد۔ مشکل تر این کہ سخن
 ہیچکس را گوش نے کند۔ پرہیز مطلق نے کند۔ سخت
 مشکل است۔ اگر طفل باشد اورا آدم تنبیہ کند۔ این
 پیر را چہ باید کرد۔ آخر صاحب علم است۔ صاحب عقل
 است۔ دیگران را عقل یاد میدہد۔ خود نیداند؟ یک
 پرہیز یک طرف و صد دوا یک طرف۔ ہر چند میگویم
 بابا خانہ من بیا۔ این جا فضل خدا ہمہ چیز موجود است۔
 گوش نے کند۔ بہ ہاں بیت الخلا افتادہ است۔ بیک

مکانِ نخسے و نخسے افتادہ کہ پناہ بخدا۔ آدم نے تو اند
 کہ یک ساعت دریاں نفس بکشد۔ یاز چہ طور میگزدو۔
 ہماں بچہ ہائش بستند۔ ہر چہ از دست شاں مے آید میکنند۔
 او ہم ہمہ با خوش است۔ معالجه اش کہ مے کند؟ معالجه
 خودش۔ ہرگاہ دلش مے کند بہ طیب ہم رجوع مے کند۔
 مسهل ہم گرفت؟ بے۔ مگر ہمہ بے حاصل است۔ اسے
 آقا آتش بزید این حکما را۔ واللہ کہ مے کشند آدم را۔
 چندیں مرتبہ دوائے این با را خوردم۔ بیچ نفعے ندیدم۔
 آخر عہد کردم کہ گرد این نا اہلہا نہ گردم۔ آقا جعفر ہم
 ناخوشی وارد۔ صبح انشاء اللہ بندہ ہم مے روم۔ احوالش
 مے گہم۔ بے عیادت ضرور است۔ از مروت و آدمیت
 بعید است۔ چرا علاج داکتر نے کند۔ امروز تپ دفع
 مے شود۔ اگر ورسہ روز تپ بکلی برطرف نشد ذمہ
 من۔ حقیقتہً گنہ گنہ اینہا حکم اکسیر دارو۔ بندہ ہم چندیں
 مرتبہ خورواہ ام۔ فضل خدا شفا یافتم۔ قاآنی راست میگویسہ
 تپ مکن تا گنہ گنہ نخوری۔ کنگ از دست این نہ نخوری
 ادویات اینہا ہمہ خوب است۔ تخصیص گنہ گنہ ندارو۔
 پر دوائے کہ دارند کبریٹ احمر است۔ معالجه اینہا کہ
 شنیدم عقل جبران شد۔ حکمت لائے اینہا کہ دیدم۔ ہوش

از سرم رفت - گویا از غیب خبر میدهند - تب بد بلاست -
 بنده ہم مبتلا شده بودم مگر فضل خدا بود که جان بیرون
 بروم - جان سلامت بروم - بدر جستم - خانه فرنگی آباد
 که مفت دوا میدهد - در شهر بیمار خانه ساخته - هزارا مردم
 را بهمیں کار متعهد کرده - اگر حساب کنید لکوکها روپیہ از
 کیسہ خودش صرف ہمیں کار خاص مے کند - خدا
 توفیقش زیاد کند - ملاً میگفت امروز پہلو و سینہ اش
 ہم درد مے کند - ذات البجب باشد - معاذ اللہ اگر سخن
 این است پس مقدمہ بانجام رسید - جناب آقا حقیقت
 این است کہ ہر گاہ انسان ضعیف مے شود ہر مرضی
 کہ باشد برو غلبہ مے کند - حرارت خفیف کہ در جشم
 ہر ساعت موجود است - خیر خدا حافظ است - آغا چشم
 درد مے کند - نصیب اعدا - دندان درد مے کند - دوا
 درد مے کند - دوا مے دہم - اینک در فنجان است - ضاد
 کنید - اینکہ بکاغذ چکبہ بستہ مے دہم شب وقت خواب
 در چشم کشید - انشاء اللہ فردا شفا مے یابید - اگر مناسب
 باشد نصف کف - چند سال است خون ہم نگرفته ام - خون
 در اصل سرمایہ زندگیست - چندانکہ ممکن باشد اند خون
 گرفتن احتراز باید کرد - اطبا مے انگریزی ثابت کرده اند

که کم کردن خون براسی زندگی انسان مضر است - مگر
 که غیر انی چاره دیگر نباشد - میگویند خون مرکب روح
 است تا خون در بدن دور می کند - آدم زنده است -
 هرگاه می میرد خون هم قرار می گیرد - اگر خون کم می کنید
 زود بیندازید - و لم دور می کند - پیپرمنت بخورید - این جا
 کجا پیدا می شود - سکنجین از بازار می طلبیم - خیر اگر خانه
 ساز می بود البته نفعی می کرد - مال بازار که بی فائده
 محض است - خورد و ناخورد برابر است - چکای نبات
 را در شیشه نگ میدارند - اگر شربت بنفشه خواهی در آنست
 نیلوفر خواهی در آنست - سکنجین خواهی در آنست - تشنگی
 بسیار دارم - و لم میخواهد که یک کاس شربت آب خنک
 و عرق بید مشک بسر کشم - دل شما بسیار بد میخواهد -
 خلاف میل بفرمائید - از براسی درد شکم خنکی را منع
 نوشته اند - آقا حسین چه طور است - فضل خداست -
 حال یاق شد است - ملا فرقان کابلی آخر جان بدر نبرد -
 که؟ قدیمی از شب گذشته بود که جان بحق تسلیم کرد -
 پاست از شب گذشته بود - پاره از شب باقی بود - افسوس -
 افسوس - عجب شخصی بود - تمام شهر از مردنش غمناک شده
 است - بحر است شهر بی غمخوار شده اند - زرش بسیار بفراری

مے کند۔ ہر چند تسلی میدہم دست از سر و رو زدن باز
 نئے وارد۔ مادرش ہم زندہ است۔ مے کشد خود را۔ ہر کہ
 بوجود آمد است البتہ کہ معدوم خواہ شد۔ ہستی را نیستی
 لازم افتادہ است۔ آدم را باید ہر گاہ مہبتے پیش آید
 صبر کند۔ شکیبائی را پیشہ نماید۔ آخر پیر ہم بود۔ از چشم
 ہم معذور بود۔ گوشش ہم سنگین شدہ بود۔ خیر باز ہم
 زندگی او غنیمت بود ۴

صحبت دیگر در شکایت اہل زمانہ

جناب آقا! فہمیدم رحمان جو بابا بحق شما چیزے
 شکایت وارد۔ این طرف ماجراست۔ ہم مال خوردن و
 ہم بدنام کردن۔ خیر ہر چہ با کرد کرد۔ بینید تا خدا
 با او چہ مے کند۔ آقا عرض کنم خدمت شما۔ اصل این
 است کہ نیتش بخیر نیست۔ تا حال کہ بازارش گرم است
 نانش در روغن است۔ آقا جان بازی نخوری ہیں۔ خداوند
 عالم ڈیر گیر است۔ مگر آنکہ سخت گیر است۔ از حساب خدا
 کس را خبر نیست۔ روزی و روزگار را اعتبار نیست۔ پناہ
 از آن ہنگامے کہ وقت برسد۔ دنیا چند روز است۔
 خدا عاقبت را بخیر کند۔ و آبرو را در ہمچشماں نگہ دارد۔

روزے نیست کہ مقدمہ اش در پیش حاکم نباشد۔ و ہمہ اش
 دروغ۔ عجب بزرگے است۔ بخدا کہ دیدہ روزگار ندیدہ
 است۔ اگر ماست را گوید سفید است جانِ شما کہ باور
 نکنم۔ معاملہ اش صاف نیست۔ یک معاملہ با او کردہ بودم۔
 فائدہ یک طرف کہ دو صد روپیہ از کیسہ خود نقصان
 کردم۔ دو صد روپیہ بناحق از من زیاد گرفت۔

صحبت در داد و ستد و تجارت

غفور جو پیشینہ فروش کجاست۔ ہمیں جاہتند۔ مدتے
 است کہ ندیم اورا۔ دوستہاے بسیار دارند۔ حالا از
 دوست ہائے قدیم سیر شدند۔ دوستان تازہ و یاران نو پیدا
 کردند۔ اسے آقا نگوئید۔ دیروز سر راہم دو چار شد۔
 بسیار پریشاں بود۔ بیچارہ ناچار است۔ مال خود ہر دم
 دادہ و خود گنہگار شدہ۔ در عجب منحصر افتادہ۔ اوقات
 در شہر دارد و اتانے بہ کارواں سرائے۔ مال ہم چیزے
 بکارواں سرائے۔ صورت فروشش بنظر نئے آید۔ مردم
 از گراں فروشیش بسیار شکایت دارند۔ میگوبند جنس
 را گراں مے دہد۔ از براسے یک پول سیاہ جاں مے کند۔
 خیر حالا کہ کارش برہم خوردہ۔ ہر کس ہر چہ خواہد بگوید۔

این خطائے کیست - ہرچہ بروست از خود اوست چہ
 بہ آدم با گذاشتہ بود - چہرا خودش بکار خودش نے رسید -
 بچہ با برباد کردند - حالا باقی کار با چہ سے گویند - نیت
 شاں بخیر نبوده - بلے مشکل بہین است جناب آقا -
 بہ معالگی امروز یک بلائیت کہ دور عالم را فرا گرفتہ
 تمام عالم را سے بینم - بہ بدہ شدہ است - تا آدم بہ
 بگیری نکند بایں تا اہل مردمان نے تواند بسر برد - چہرا
 تنگ نہ گرفت - ہمہ وارد - یکے پیش نے روو -
 حالا خود بہہ کار مردم شد - چہرا بدیوان عرض و واوے
 نے کند - آقا آدم با مروتے است - میگوید قدم آشنائی
 در میانست - این حرکت از مروت بعبہ است - اگرے کم
 بد نام مے شوم - میان تجارت کہ آدم بہ بدستانی نام بہ
 بر آرد - این ہم خوب نیست - اسے آغا آتش زنیہ
 این مروت را - خاک بر سر این نکوئی - آخر خود را
 برباد کند - جناب آقا مقدمات دنیا مشکل است -
 خیر خطائے کند - آخر اگر بگیرد عیبے نیست - قباحتے
 ندارد - حق خود اوست - آخر مال خود دادہ است میخواہد -
 اگر نگیرد پس چہ کند - مگر خود را برباد کند - دیگر برباد
 شدن چیت - کار بکلی برہم خوردہ - پردہ از روئے کار

افتادہ اعتبار و کائنات بر طرف شدہ۔ روزے سے شتوید
 کہ بوق زو۔ باز ہم ہنوز پرودہ پائیت۔ امروز فردا
 سے شتوید کہ طشتیں از بام افتاد۔ و کائنات تختہ شد۔
 دیروز پیش بندہ ہم آمدہ بود۔ سخت پریشان و بد
 حال بود۔ حق بجانب اوست۔ پناہ بخدا۔ پریشانی و
 دست تنگی۔ خاصہ در غربت۔ آدم را از اہمیت سے اندازد۔
 بہ بندہ میگفت کہ صوہ شما ہم بر اکثر جہتا است۔ حال
 تدبیر چیست۔ گفتم صلاح من اینست کہ روزے پختہ
 صبر کنی تا کہ آقا ہاشم برسد۔ مقدارے پول بیائے من
 ہم نوشتہ است۔ مقدمہ در مجلس تجار فیصل شود بہتر
 است ازیکہ در دیوان حاکم افتد۔ میدانید این مقدمہ
 کے تمام شود۔ انشاء اللہ ویرنے کشد۔ عنقریب طے
 سے شود۔ کار آقا ہاشم فضل خدا امروز خوب است۔
 الحمد للہ چشم ما روشن۔ آدم نیک نیت است۔ ملا
 فرقان امروز مقدمہ اش باخت۔ پس مقدمہ کہ برد؟
 آغا ہاشم۔ حقیقت این است کہ نیتش بخیر است۔
 بسیار دانشمند و معاملہ سنج آدمیت۔ غفور جو معاذ اللہ
 بقیمت کفشتش نے ارزد۔ فضل خداست۔ دستگاہ کئی
 ہم رسانیدہ۔ آقا بازار پشمینہ دریں روز ہاچہ طور است۔

بازارش رواج است - خوب است - مال چینی و شیشہ
 آلات چہ طور است - مے بینم امروز بازارش کساد است -
 چند جا مال تازہ از ولایت رسیدہ - کاروان کابل ہم
 رسید - راستی ؟ جان شما - بچشم خود دیدم - طرف نظر
 مے رویم - حالا دیر شد - مَرخص مے شوم - کجا مے
 روید - بنشینید - بگذارید کہ خانہ میروم - ہمہ کار ہائے
 انجالی من معطل مے باشد - بہ امان خدا - قدم بر
 چشم - خوش آمدید آغا

صحبت دیگر

ہند عجب خاک دامنگیرے دارو - سبحان اللہ
 ہندوستان و جنت نشان - اگر چہ تابتانش جہنم است
 مگر زمستانش بر جگر کشمیر داغ حسرت نہادہ - امن و
 آسائشے کہ در پنجاست در ہفت کشور نیست - آفاقما
 گردیدم - و لکھا دیدم - مگر انصاف بالائے طاعت است -
 اگر حق مے پرسید نیافتم - چوں ہندوستان ملکہ ندیدم -
 ہچو ہندوستان ولایتے نیافتم - مرزا آقا جانی دیروز از
 کابل رسیدہ - از راہ خیبر آمدہ - مگر چیف است کہ
 بیچارہ برباد شد - خیر باشد - میگفت شب وزو ہا

ریختند - نیم شب بود که دزدان بر کاروان زدند -
 هر چه که بود پاک بردند - سراپایش را سخت کردند -
 هر چه یافتند بردند - بیچاره جان از میان برد و غنیمت
 شمرود - چرا پیش حاکم نه رفت - چه میفرمائید آغا - حاکم
 کجاست - حاکم آنجا خود وزواست - کیست که فریاد
 داد خواه بشنود - یاد دارم سال گذشته که از دہلی مے آمدم -
 شب قاطرم را شده راه صحرا گرفت - در تحصیل خبر
 کردم - بہ جستجو بر آمدند نیافتند - سراغ برداشتند -
 پارہ از راه رفتہ پے کور شد - آخر بر اہل گام
 تاوان انداختند - و پولش وصول کردہ در لاہور بمن
 رسانیدند - شما خود انصاف دہید - این انتظام بکدام
 ولایت است - بہ دو پول سیاہ خط شما از پشاور بہ
 کلکتہ مے رسد - ازیں ہم بگذرید - بہ دو ساعت ازیں جا
 تا بہ کلکتہ پیغام بفرستید و جوابش را بگیرید - این را
 ہم بگذارید دو شب در میان از دہلی بہ کلکتہ مے رسید انصاف
 بالائے طاعت است - این بادشاہی نیست - خدائست بہ

صحبت در ارسال خط و کتابت

امروز خطے از بمبئی آمدہ - والد بزرگوار شما خیلے شاکھی

ہستند۔ شما چرا کاغذ نے نویسد۔ میگویند مدتهاست کہ
از تحریر دست برداشتید۔ آخر سبب چیست۔ انشاء اللہ
امروز مینویسم۔ حقیقتہً مدتی است کہ تحریر خط و کتابت
اتفاق نیفتاد است۔ چه کنم فرصت نہ بود۔ چنداں امر
ضروری ہم نبود۔ گفتم بے مصرف نامہ فرستادن چه ضرورت
دارد۔ آقا ہاشم ہشام سلام نوشتہ است۔ از جانب شما
بندہ ہم سلام مینویسم۔ الطاف شما کم نشود۔ بنویسد
و بگوئید کہ دعا گوے شما بسیار شکر گزار شماست۔ ممنون
عنایتنا و مرہون منت ہاے شماست۔ خط خود را مہر
کر دید۔ خیر صحتہ میگذارم۔ ہمیں بس است۔ ہمہ میثناسند۔
خیر آقا مہر واجب است۔ این صحت را شما بنویسد۔
مردم از بد معاملگی دست بر نئے دارند۔ قباحت ہر اے
گواہ بیچارہ۔ شما ہم شہادت خود را بنویسد۔ بندہ را
معاف دارید۔ بندہ دربارہ شہادت عہد کردہ ام۔ آخر
چرا۔ آقا تالش ہمیں است کہ یا آدم گنہگار خدا شود
یا مطعون بندگان خدا گردد۔ جناب در بندہ منزل
تشریف بیاورید۔ میخوام امروز خط از ہر اے بعضے
اجاب بنویسم۔ خدا کند کہ بنویسد۔ شما کے سر و برگ
ایں کار ہاے دارید۔ جناب ہم چیزے بنویسد۔ چه بگویم۔

آخر یک سلاخے یا پیامے - چند روز است خطے مفصل
 نوشتہ ام - از بندہ خدمت آغا احمد مراغی عرض سلام
 بنویسید - لفافہ بکنید - سرچسپاں کجاست - صمغ دان را
 بیاورید - تکت نزنید - چاپارہا اکثر خط تکت دار را
 ضائع مے کنند - کسے را بدہید بہ چاپارخانہ بہرہ *

صحبت در خرید و فروخت

سوداگر حاضر است - این چہ سوداگر است - کوچہ بکوچہ
 خاک بر سر مے کند - چہ آورد است - دست فروش است -
 بے چنانچہ باب ہند است - خورد و ریز آورد است -
 بیاورید کجا است - یک دست فنجان و نلبکی بگیری -
 پرسید چہ قیمت است - یک روپیہ را چند فنجان و
 نلبکی میدہد - بگو بابا یکے بچند میدہی - یک دانہ را چند
 میگیری - ہر چہ از زبان مبارک بر آید بخشم - یک دست
 فنجان و نلبکی فی الحال بما بدہید - مگر بوعده یک ماہ -
 ہنوز دشت نکر وہ ام - این کاسہ ما چہ قیمت دارند -
 یک دانہ یک روپیہ - راست بگو بابا - مال یک روپیہ
 قیمت نیست - حال اختیار بشماست - ہر چہ میخواستید
 بدہید - این خوب نیست - این چہ بلاست - خوشم

نے آید۔ بخدا اگر بہ یک پول بیرزو۔ جو سے نے ارزو۔
 بدہید۔ چرا این قدر گراں فروشی۔ چرا این قدر گراں جانی
 میکنی۔ چرا براسے یک پول سیاہ جان میکنی مال اروس
 است آغا مال ہند نیست۔ بیک روپیہ مردم این را
 بارزو مے برند۔ ہر کس بالتاس مے برو۔ مارا بچہ قیمت
 میدہید۔ بمردم غرض ندارم۔ بندہ خدمت شما بر در دولت
 خانہ حاضر شدم۔ این قدر مسافت را ہم طے کردم۔ ہرچہ
 مرحمت بفرمائید اختیار دارید۔ لکن اُمیدوار انعام ہستم۔
 مشک نافہ دارید۔ بے۔ دانہ بچند۔ ہفت روپیہ۔ خدارا
 میں بابا۔ آقا من و خدا اگر ہنوز دشت ہم کردہ باشم۔
 خیر ہرچہ بدہید مال خود شکاست۔ ہرچہ خویش باشد
 یک دانہ خود شما چیدہ بدہید۔ بکشید۔ ترازوئے مثقالی
 ندارم۔ ترازوئے شما سردارو آغا۔ این ترازوئے نیست۔
 قبان است آغا۔ مشک وزعفران را بہ بچو ترازو ہا نے کشد +

گفتگو در نگین و جواہر

از جہت معجون قدرے مروارید بکار دارم۔ مثقالے
 بچند میدہید۔ پانزدہ روپیہ۔ بسیار گراں است۔ آقا یکدو
 جائے دیگر ہم ببینید۔ حال بازار معلوم مے شوہ۔ اگر

جائے دیگر ارزاں گیر بیاید پس وہید۔ بایں قیمت
 جواہری ہا از دکانم ہنت میگیرند۔ این دانہ مروارید را
 بینید۔ بنظر شما قیمتش چند است۔ یک نگین فیروزہ
 میخواہم۔ پیش شما ہست؟ مگر چپالی باشد۔ اگر بیضاوی
 باشد بہتر است۔ مدور بکار نیست۔ ہر قدر کہ تقطیع
 کتابی داشتہ باشد بہتر تر است۔ این چند دانہ فیروزہ را
 امروز گرفتہ ام۔ خوش کنید۔ ہر کدام پسند جناب باشد
 ازینہا بردارید۔ ہر کدام کا خواہش داشتہ باشید مال جناب
 است۔ این نگین را ملاحظہ فرمائید۔ این خوبش ہست۔
 خیر لگد دارد۔ البتہ بد نیست۔ مگر این لگد سیاہ ریزہ خراب
 کردہ۔ این کوچک است۔ ریزہ بکار ندارم۔ ازین ہم
 قدرے درشت تر باشد۔ این بد نیست۔ کوچک نیست۔
 آقا سوار نیست۔ از حلقہ سراسر است کہ کوچک بنظر مے آید۔
 ہر گاہ سوار مے کنید جلوہ اش از یک بدہ مے رسد۔
 جلوہ اس بدہ چند نمودار مے شود۔

گفتگوئے امیر بہ نوکران فرماں پذیر

کے ہست حاضر؟ چه حکم است۔ پیش خدمت ہا آمدند؟
 حاضر ہستند۔ و باقی حاضر مے شوند۔ اندروں بیائید۔

کدام کس نیامده؟ بہروز اقبال کہ حاضر است۔ نوروز
 ہنوز نیامده۔ کے مے آید؟ ساعتِ وہ۔ ساعتِ روسے
 میرا است بیارید۔ امروز زود سوار مے شوم۔ آدم ہا را
 بگوئید آمادہ باشند۔ کالکہ جی کجاست؟ ہنوز از خانہ نیامده۔
 ہر روز دیر مے آید۔ گاہ گاہ دیر مے آید۔ خود برو۔
 زود برداشتہ اورا بیاور۔ پشت اسپ سوار شدہ برو۔
 سوارہ برو۔ کالکہ جی ہم رسید۔ خوب نوکری میکنی بابا۔
 آفریں آفریں۔ جناب آقا بندہ را در اداسے خدمت
 چہ عذر است۔ تابع فرمان ہستم۔ نوکر ہستم۔ فضولی کن۔
 جواب سوال بقاعدہ کن۔ آقا ہمیں امروز دیر شدہ۔
 کارے ضروری داشتہ۔ دگر بارہ ہجو خطا نخواہم کرد۔
 خیر حال معاف کردیم ترا۔ بعد ازیں اگر ضرورت
 باشد ترا باجارت برو۔ چشم۔ پالکی کش را صدا کن۔
 پالکی بیارند۔ فرش و بالیش را از گرد و غبار پاک
 کن۔ شا ہمراہ من بیائید۔ تہچی و گلاہ بمن بدہ۔
 ساعت چار پالکی را براسے من بدقتربفرست۔
 خانہ آغا جعفر را میدانی۔ ہمراہ ما بیا۔ احمد را
 ہمراہ خود ببر۔ بازارِ بزرگ کہ مے روی کوچہ سر
 راہش میباشند۔ ہما سجا اتاقش ہست۔ از کوچہ خم کہ

میگذری دروازه بزرگ سے مینی - این رقعہ را بہر و
 ہر چہ بدہشہ پشت حال بار کردہ بیار - کتاب روز نامچہ
 و دوات و قلم از دفتر خانہ گرفتہ بیاور - برابر صندوق بگذار
 در باغ سے روم ساعتے تفریح کردہ سے ایم - حساب شما
 را سے مینم - شیشہ گلاب بمن بدہ - حال فدوی را اجازت
 است کہ رخصت شوم - خوب است صبح زود بیا - نوشتہ
 جات حساب را ہم فیصل سے کنم - میزان فرد شما چیت -
 میخواہم در خرچ قدرے تخفیف کنم - روپہ اش را پس
 بدہید - اشرفی را خوردہ کن - پول سفید از صراف بگیر -
 صراف ہنوز دکان نہ کشادہ است - این را سیاہ بکن -
 چند تا پول سیاہ بدہید - روپہ قلب است آقا - بہروز
 بیار صاحب سلیقہ آدمی است - بلے آوم کار است -
 ہزارہ پیشہ مردیت - مواجبش چہ میدہید؟ شہرہ اش
 چیت - نان با میخورد - شش ماہہ رخت میگیرد -
 پنج روپہ شہریہ - این قدر وصف دارد کہ بیج کار
 در نئے ماند - بہر کارے کہ دست سے کند - از پیش
 سے برو - با اینمہ صاحب دیانت است - این را وہ
 روپہ بدہید - در حساب بنویسید - کاغذ اخبار بیاور -
 صندوقہا را بوغن زدہ بافتاب بگذارید - میز را ہم

روغن مالید۔ قفل این را باز کن۔ پولہا را در کیسہ
 بکن۔ و در صندوقہ نگہدار۔ این سنگ چہ قدر سنگین
 است۔ یک پیش خدمت را این جا بفرست۔ کفش را
 پاک کن۔ شام پیش بروید۔ ما ہم مے رسیم۔ پیشتر رفتہ
 در آنجا بایست قلدانم از پالکی برداشتہ بیاور۔ دو شمعدان
 از براسے ما گرفتہ بیاور۔ مسہری را با تاق دیگر ببر۔
 چہ قدر کتب در صندوقہ مے گنجد۔ تا پس مے آیم
 ہمیں جا باش۔ شیشہ را صاف کردہ بالا ببر۔ شیشہ بگیرید
 کہ دہنش تنگ باشد۔ امروز صحن خانہ را کس جاروب
 نہ کردہ۔ فرش را ہم بتکانید۔ ستاب نیامد امروز۔ برو
 ستاب را خود برداشتہ بیاور۔ بگو این جا آبپاشی کند۔
 مگر آب تنکے پاشد کہ زمین شل نشود۔ و گرد نشیند۔
 امروز بسیار درو سرداری۔ ہر دو ریشمان را یکجا کردہ
 تاب بدہ۔ ہنور صندوق باز است۔ ہر چہ مے خواہید
 بردارید۔ ہر چہ بکار است بیروں آورید۔ ہر چہ بکار است
 بردارید۔ واسے بے خبری عجب نادان ہستی۔ عجب
 سست و بے ہمت ہستی۔ تنبل پاسے نزد آلو ہمیں
 را گفتہ اند۔ بچہ گربہ از کجا آمد۔ بدرش کن۔ بیرونش
 کن۔ اگر میدانی چرا نمیگویی۔ اگر خبر داری جواب بدہ۔

چرا جواب نمیدہی - زود برو - دوبارہ برو - ہمیں جناب
میرزا خانہ ہستند یا خیر - این رفقہ را بجناب مرزا بدہ -
و صبر کن تا جواب بدہند - اگر مرزا نباشند بدربان دادہ
پس بیا - امروز خانہ جناب آقا ہمار میخوریم - شما طرف
نظر آنجا بیائید - این ہمہ طول کلام چه ضرور - در را
باز کن - دروازہ محکم کن - تجارت را بگو تختہ را دو نیم کندہ

شکایت نوکر

امروز کجا بودید - آقا تمام روز منتظر شما بودیم -
چه عرض کنم خانہ تنہا بود - آدم را پے کارے فرستادم
مرد کہ شام آمد - کسے نبود کہ متوجہ خانہ باشد - امروز
خدمت پاسانی ہم بجا آوردم - بندہ ہم از دست این
کورنگ ہا بجا آمدہ ام - پے یک کارے کہ میفرستم
تمام روز را ضائع میکنند - مگر چه کنم چارہ نے بینم -
میدانم و خون جگر میخورم - بندہ ہم از دست این بے
انصاف ہا جگر خون شدم - مشکل این است کہ بے ایہنا
کار پیش نے رود - کدام کدام کار را انسان بدست
خود بکند - قطع نظر از این یک دست بروئے باد دارند
کہ سرمہ از چشم سے برند - بے پیش روئے آدم دزدی

مے کند۔ و غیر از چشم پوشی چارہ نیست۔ اقبال خاں را
 چہ کر دید۔ نمک بحرام بود۔ پدر سوخته را جواب دادم۔
 خیر حال عفو تقصیرش فرمائید۔ پیش بندہ آمدہ بود۔
 بسیار معذرت ہا مے کرد۔ زاری ہا مے کرد۔ خیر فرمودہ
 جناب بسر و چشم۔ بر دیدہ منت دارم +

گفتگو کے رخت و لباس

بچپن را بیاور کہ امروز لباس عیوض مے کنم۔ قنطیفہ
 بدہ۔ غسل مے کنم۔ کلاہ و عرق چین و قبائے قلمکار
 و خفتان ماہوت بیروں بیاور۔ پیراہن را بگیر۔ وگہ
 ندارد۔ زود باش بابا زود باش۔ کہ وقت دفتر رسید۔
 جراب را از پائیم بیروں بیاور۔ جراب نورا در پائیم
 بکن۔ لباس دربار را بدہ۔ جامہ بخاری را بیاور تا
 بنیم۔ این جبتہ پشمینہ مال کشمیر بنظر مے آید۔ مال
 کرمان است۔ چون غائے کابلی ہمین است۔ بے بزرگ
 وہ رنگی است۔ این چون غائے پشمینہ مال کشمیر است۔ کار
 سوزن بکار نیست۔ تار پوری بدہ۔ گلوبند ہم بدہ۔ آئینہ
 را بگیر کہ عامہ بہ پیچیم۔ شال کشمیری را بگذار۔ شال کر
 کشمیری را نگہدار۔ موسم زمستان کہ نیست۔ شال چکن

بدہ - بر چاق ہم بدہ - ہمہ را بدستمال پیچیدہ نگہدار کہ
 میگیرم - شروانی من در بقیچہ ہست - زیر جامہ بسیار بلند است -
 بند در لیفہ زیر جامہ بکش - خفتان ماہوت را بگیر - گردش
 پاک کن - بسیار گرد نشت است بریں - ماہوت پاک کن
 بیادور - مے تکانم حالا صاف مے شود - بہ تکاندن موصفا
 نے شود - گردور خالشی نشتہ - این دلغ چیت ہ گرد
 است - بہ سر انگشت بتکانید - چرب کہ نیست - جراب سفید
 بدہ - دیروزہ چرک شدہ است - دستمال کر پاسی بدہ - ابریشمی
 را نگہدار - قباہیم سردست ندارد - علاقہ بند را بگو سردست
 بازو - بے سردست بے نمود است - دامن قیطان ندارد -
 این را ہم قیطان باید گرفت - اگر سجاوہ دارائی گرفتہ شود
 عیبے کہ ندارد - قیطان خوشنما تر است - زیر جامہ ہ پارہ شدند -
 از بازار یک توپ چلواری و یک توپ کورنی و کربیتی بیاورید -
 اینکہ بسیار درشت است - پیراہن نازک بیاور - چہ مثل باشد
 چہ جاکناک - اگر گنان باشد ہم عیب ندارد - خیاط را بطلب -
 خودت برو - با خود برداشتہ بیاور - استاد قباہائے کہ پیش دوختہ
 بودی دوختن خوب است - مگر بختہ درشت نہ دئی - آقا بختہ اش
 بد نیست - مگر خیاط اش قدرے کلفت است - حال ابریشم باریک
 بکار مے برم - نخ باریک مے آورم - پچک باریکے برائے

شما پیدا سے کنم۔ کفش دوز را بگو یک کفش خوب پاکیزہ
برائے من بیارو کہ باندازہ پایم باشد۔ نہ تنگ باشد نہ
فراخ۔ این کفش بہ پایم درست آمد۔ آقا بزبان شما چاشور
چہ چیز است۔ نوعی از موزہ است کہ زنان در پائے
میکند۔ امرای ہند روزے دو بار رخت عیوض میکنند ۛ

ترکناز سخن : میدان شہسواری

مہتر را بگو اسپ عربی را زمین کند۔ یراق رومی بزند۔
افسار کجاست۔ ریشمہ پیش جلو دار است۔ بگیر۔ آویزہ اش
خراب شد۔ بر کزنک سوار میشوم۔ سرخونگ و قزل را یک
ببرو۔ قدرے راہ پیادہ باید رفت۔ اسپ سرکش است
شوخی میکند۔ سرکش کہ خیر مگر البتہ چابک است۔ اگر اسپ
چالاک نباشد از گاؤ تا اسپ فرق چیت۔ بگو جلوش
را۔ گرفتہ لواش پوشش بیارو۔ بندیک کش را بہ بند۔
قاش زمین را راست کن کج است۔ کدام اسپ را
بکالسد بزند۔ جفت ماویان کھر را۔ فہمیدم امروز اسپ
گرفتید۔ چہ رنگ دارو۔ کھر است۔ بیایہی مینزند۔ این را
بملک ما قرا کھر میگوبند۔ خوش رنگیست۔ اسپ ہم خوش
گوشت است۔ نرپان است یا ماویان؟ این اسپ از

کیت ؟ از خود جناب است - بسیار زرنگ و چابک است -
 پوزش را می بینید به عربی می نماید - مزه که دورگ باشد؟
 بله دورگ است - تیغه گردنش می گوید که ایرانی است -
 ساغیش را بگرداں - سینه بندش را تنگ تر بکش - که
 شان گردنش نمودار شود - تنگش را ببین که بندش گرهش
 سست نباشد - مهتر کجا است ؟ اسپ را تیار میکند -
 تا حال تشاد نه کرده بود - مهتر را تاکید کنید که یک تیار
 یک طرف و ده راتبه یک طرف - تزل را چه کردید ؟
 سرخون چه شد - بفروش دادم - زهر گوشت بود - تنبل بود -
 بسیار مناسب فرمودید - قاطر ها کجا هستند - فصل است به
 خصیل بسته ام - پالان این قاطر خوب نیست - رکاب
 ندارو - قانجوف هم نیست - بله هندیها این اوضاع را
 نمی دانند - افسار و پابندش کجاست - سر کند باشد - در
 آخر ببینید - اسپ عرق کرده - مهتر را بگوئید بگرداند -
 تا عرقش خشک نه شود به آخر نبرد - حالا در کند شما
 اسپ های خوب خوب جمع شدند - شما سر کالسکه سوار
 شوید - بنده پشت اسپ سوار میشوم - این اسپ بسیار
 سرکش است - سوار شو - رکابش بزن - بدواں - تیز تر
 بدواں - از فیل می ترسد - تپچی بزن - خودت چرا

مے تری - نہیب کن - متوجہ باشی نہ کہ بیندازد ترا - این
 اسپ قشہ دارد - این اسپ غش دار است - بہ آغا بابا
 آشنا شدہ - بے یکہ آشنا است - اسپ ہائے خود را آرد بہ
 بدہید - آب و دانہ ہند بہ مزاج اسپ ہائے ولایت نے
 سازد - دانہ پیش مہتر بگذار - ہمیں بہ اسپ میدہد یا نہیدہد -
 کالسکہ چی دیروز کالسکہ را چنداں دواند کہ پایہ لیش در ہم
 شکست - اسپ سر پائے خورد و دمہ رو افتاد - مرد کہ آسبے
 سخت برداشتہ - میر آخور را بگو زین پوش درست کند -
 زین ہا خراب میشوند - این میمون بہ ذات از کجا آمد در
 اصطبل ؟ باب ہند است بزبان خود میگویند بلائے
 طولیہ بر سر میمون +

گر چو موشی ہائے صحبت چائے

چائے درست کنید - برائے جناب آغا چائے دم کردہ
 بیاورید - چائے در توری چینی خوب تر دم میخورد نسبت
 بہ برنجی - معاف دارید قبلہ - طبعم حار است - چائے بمزاجم
 نے سازد - مزاجم حار است قبلہ - بیوست مے آرد - خیر
 مضائقہ نیست - شیر ہم حاضر است - قیماق ہم حاضر است -
 این قدر زحمت چہ ضرور است - چہ میفرمائید - در چائے چہ